

Case-beskrivelser
om danske pensionssekskabers
praktiske
due diligence-proces

Ansvarlige investeringer

Udarbejdet for

Mæglings- og klageinstitutionen for ansvarlig virksomhedsadfærd

Af

Carve Consulting

Birgitte Kofod Olsen, partner, phd.

21. december 2018

Case 1:

Politik for ansvarlige investeringer hos PFA

PFA's politik for ansvarlige investeringer danner rammen for PFA's arbejde med ansvarlige investeringer. Politikken omfatter alle aktivklasser, herunder statsobligationer, børsnoterede aktier, unoterede aktier, alternative investeringer og ejendomsinvesteringer.

Fakta om PFA

PFA er det største kommercielle kundeejede pensionsselskab i Danmark med 1,2 millioner kunder og cirka 600 milliarder kroner under forvaltning.

Hele PFA's portefølje screenes for efterlevelse af PFA's politik for ansvarlige investeringer. PFA forvalter selv ca. 90 pct. af investeringsporteføljen.

PFA har hovedkontor på Østerbro og har ca. 1300 medarbejdere.

CVR. nr.: 13594376

Rammen for ansvarlige investeringer

Selskabet er medlem af FN's Global Compact og PRI, og har i sin politik for ansvarlige investeringer forpligtet sig til at efterleve Paris-aftalen, FN's retningslinjer for menneskerettigheder og erhverv samt OECD's Base Erosion and Profit Shifting action plan (BEPS).

PFA's politik for ansvarlige investeringer indeholder selskabets politik for aktivt ejerskab og suppleres med retningslinjer om bl.a. implementering af Paris-aftalen, håndtering af ansvarlige investeringer i statsobligationer og implementering af ansvarlig skattepraksis i investeringsprocessen.

Politik, retningslinjer og metode for due diligence

PFA's politik for ansvarlige investeringer er vedtaget af PFA's bestyrelse. Det er PFA's Responsible Investment Board (RI Board), der formelt er ansvarlig for implementeringen af politikken. I praksis er det chefen for ansvarlige investeringer i PFA Asset Management, Andreas Stang og Corporate Responsibility Manager i PFA, Mette Vadstrup, som samarbejder med relevante kollegaer om implementering og rapportering.

Rammen består af både en politik og retningslinjer samt metodebeskrivelser af, hvordan PFA implementerer den due diligence-proces, der er opstillet i OECD's Retningslinjer for Multinationale selskaber og i FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv, i deres investeringsproces.

FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv er nævnt eksplicit i den overordnede politik for ansvarlige investeringer. Politikken suppleres af to dokumenter, som beskriver hvordan PFA operationaliserer FN's Retningslinjer og gør dem praktisk anvendelige i investeringsporteføljen. Det ene dokument er en retningslinje for implementering af FN's Retningslinjer i investeringsprocessen, det andet er en handlingsplan og en metode til den praktiske eksekvering.

Retningslinjerne beskriver, hvordan PFA arbejder med politikområdet gennem kortlægning, prioritering og udarbejdelse af interne processer samt potentielle konsekvenser i investeringsporteføljen. Derudover indgår udvikling af indikatorer, evaluering og transparens i implementeringen.

De enkelte dele af processen er beskrevet mere indgående i handlingsplanen, som også giver en oversigt over de områder, der er prioriteret for arbejdet i henholdsvis 2018 og 2019-2020.

Politikker, retningslinjer og metoder er offentliggjort på dansk og engelsk på pfa.dk.

Fra politik til implementering

Et eksempel på PFA's arbejde med et prioriteret indsatsområde er udarbejdelsen og implementeringen af PFA's målsætning om at efterleve klimamålene i Paris-aftalen. PFA har udarbejdet retningslinjer og metode for klimascreening, og er løbende i dialog med interessenter om processen.

PFA udviklede i 2017 egne retningslinjer, metode og klimascreeningsmodel for at få en databaseret og konsistent vurdering af investeringsporteføljen og selskabernes samlede CO₂-udledning. Disse retningslinjer og metode er tilgængelige på PFA's hjemmeside.

Efterlevelse af Paris-aftalen er prioriteret i handlingsplanen for 2018. Der er gennemført klimascreening af aktier- og obligationer, ligesom PFA har deltaget i dialog gennem 'climate action 100+' og arbejdet med efterlevelse af Paris-aftalen som led i den due diligence proces, der er beskrevet i PFA's retningslinjer. Det aktive engagement i hele processen med at omsætte politikken gennem retningslinjer, metode, klimascreeningsmodel og klimarapportering har ført til en systematisk indsats og dokumenterbare resultater.

"Vores proces er, at vi laver politikken – udarbejder retningslinjer og metoder, som kan etableres i praksis på sagligt datagrundlag og er skalerbart. Går i gang med implementeringen og reviderer processen baseret på de erfaringer vi gør os undervejs, og rapporterer herefter, når vi har et komfortabelt datagrundlag og kan dokumentere fremdrift", forklarer Andreas Stang.

Politikken er vedtaget af bestyrelsen for PFA, som giver mandat til, at RI boardet kan udarbejde retningslinjer til at implementere politikken. PFA oplever interesse blandt

interessenter for arbejdet og offentliggør derfor retningslinjerne, og indgår i dialog om disse. Mette Vadstrup siger om fordelene ved denne tilgang: *“Ved at indgå i dialog og arbejde med dynamiske metoder, så får vi relevant feedback, som vi indarbejder i vores metoder”*.

Forankring i organisationen

PFA's chef for ansvarlige investering, Andreas Stang, peger blandt andet på en stærk forankring i organisationen som afgørende for, at det er lykkedes at gå fra politik til implementering og klimarapportering inden for en tidsramme på et år.

PFA's RI Board har til formål at sikre at investeringsprocessen foregår ansvarligt, og at retningslinjer, processer og de internationale principper, PFA har tilsluttet sig, efterleves. Derudover sikres det, at resultaterne formidles i årlige rapporter. RI Boardet drøfter etiske dilemmaer i investeringerne og indstiller - i yderste konsekvens - selskaber og lande til eksklusion til PFA's direktion. RI Boardet har et klart formuleret og offentliggjort kommissorium, og inkluderer repræsentanter fra direktionen, kommunikation, investeringsorganisationen og ESG. Derudover inddrages eksperter fra forskellige dele af PFA i forhold til bestemte forhold, fx implementering af retningslinjer for ansvarlig skat. Implementeringen er således forankret fra beslutningstagerniveau til eksekveringsniveau.

Der afholdes minimum 10 årlige møder i RI Boardet efter et defineret årshjul, hvor alle elementer i politikken optræder mindst en gang årligt. Derudover er der en række ad hoc sager, som håndteres efter behov. Ved implementering af nyt område som fx efterlevelse af Paris-aftalen, er der løbende diskussion af specifikke eksempler på selskaber i forhold til de konklusioner, der kommer frem på baggrund af klimascreening. Diskussionerne bruges til kvalitetssikring af politik, retningslinjer og metode, og stillingtagen til om det er implementeret efter hensigten.

Når først retningslinjerne og metode er godkendt i RI Boardet, kommer eksekveringen til at ligge i den reelle investeringsorganisation hos kapitalforvalteren selv. Det er særligt for PFA at ca. 90 pct. af investeringsporteføljen forvaltes internt, og at eksekveringen dermed kan ligge inde i investeringsorganisationen.

Tre gode råd fra PFA:

- Arbejd systematisk med at etablere retningslinjer og metoder til implementering af politikken.
- Udlicitér ESG til investeringsorganisationen, tænk i skala og gør data tilgængelige for porteføljemanagers.
- Sikr ejerskab for politikken hos de eksekverende – fra formulering til implementering.

Læs mere om PFA's arbejde med ansvarlige investeringer her: <https://pfa.dk/om-pfa/corporate-responsibility/ansvarlige-investeringer/>

Case 2: Identifikation af negative indvirkninger hos MP Pension

MP Pension har arbejdet med ansvarlige investeringer omfatter alle aktivklasser med hovedvægt på børsnoterede aktier, statsobligationer og virksomhedsobligationer. Eksisterende porteføljeselskaber screenes kontinuerligt for både potentielle og aktuelle negative indvirkninger enten internt eller af eksterne samarbejdspartnere.

Fakta om MP Pension

MP Pension er et dansk medlemsejet pensionsselskab for magistre og psykologer.

MP Pension har godt 115 milliarder kroner under forvaltning pva. 130.000 medlemmer.

Hele MP Pensions portefølje screenes for ansvarlighed og vurderes.

Det er selskabets målsætning, at 5 % af den samlede investeringspulje skal udgøres af klimavenlige investeringer.

MP Pension har hovedkontor i Gentofte og har ca. 100 medarbejdere.

CVR. nr.: 20766816

Rammen for ansvarlige investeringer

Selskabet er underskriver af FN's Global Compact samt PRI og bruger FN's Global Compact, OECD's retningslinjer for multinationale selskaber og FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv (UNGP) som retningslinjer i sit arbejde med ansvarlige investeringer.

MP Pension har en særskilt politik for ansvarlige investeringer og har inkorporeret selskabets politik for aktivt ejerskab i denne politik. Politikken for ansvarlige investeringer indeholder udførligt beskrevne due diligenceprocesser for evaluering af hver aktivklasse. Den beskriver også, hvordan MP Pension tilrettelægger og gennemfører dialog med porteføljevirkomheder og kapitalforvaltere samt fremgangsmåden ved eksklusion.

Identifikation af risici

Ansvar for MP Pensions due diligence-processer for ansvarlige investeringer er placeret hos chefen for ansvarlige investeringer, som samarbejder med chefkollegaer fra de forskellige investeringsområder. Derudover er dele af det indledende screeningsarbejde uddelegeret til de eksterne bureauer Hermes EOS, Sustainalytics og MSCI.

Rettidigheden af selskabets risikovurderinger vedrørende ansvarlighed sikres ved, at sektionslederne, ESG-specialisterne samt direktøren i MP Pension mødes hyppigt ved såkaldte ESG-komitémøder. Chef for ansvarlige investeringer, Troels Børrild, fortæller, at der det seneste år har der været afholdt 12 møder, som alle gennemføres med en fastlagt agenda og et klart format. *“Der er nok at se til på området, så vi mødes hyppigt. Det skal sikre, at vi kan handle rettidigt i forhold til risikobilledet”,* vurderer han.

Hovedvægten lægger MP i dag på eksisterende porteføljeselskaber, der screenes kontinuerligt for at identificere aktuelle og potentielle negative indvirkninger. Fremadrettet er det planen også at styrke processerne for vurdering, før investeringen foretages. På den måde kan MP Pension bedre minimere risikoen for at foretage investeringer med uacceptable sociale og miljømæssige konsekvenser, og de kan identificere eksisterende problematiske investeringer, som må tages hånd om for enten at blive rettet op på eller afviklet.

Eksterne samarbejdspartnere

Selve det indledende screeningsarbejde af porteføljevirkksomheder, og dele af udførelsen af aktivt ejerskab (som for eksempel stemmeafgivelse på generalforsamlinger) står eksterne leverandører for i tæt samarbejde med MP Pension. Dette arbejdes udføres under MP Pensions anvisninger og kontrol. Særligt for danske investeringer er MP Pension dog selv den udøvende part i alle henseender. Troels Børrild understreger, at der som ansvarlig investor ligger en vigtig opgave i at kvalitetssikre sine screeningsleverandører og sørge for, de har den rette tilgang og kvalitet.

Derfor monitorerer MP Pension de eksterne samarbejdspartnere tæt, stiller spørgsmål til screeningerne og indgår i dialog med samarbejdspartnerne angående den bedste strategi for at yde indflydelse over for porteføljevirkksomheder med kritiske forhold.

Screening af kapitalforvaltere

MP Pensions chef for ansvarlige investeringer, Troels Børrild, peger blandt andet på udvælgelsen af kapitalforvaltere som et vigtigt punkt i MP's due diligence-proces. Her er en god mulighed for at skabe et fundament for en ansvarlig portefølje. *“Vi er i gang med at evaluere alle vores kapitalforvaltere på ESG-parametre. At forvalterne arbejder grundigt med ESG er vores first line of defense ift. at undgå problematiske investeringer”,* fortæller Troels Børrild. MP Pensions kapitalforvaltere vurderes, hvad angår:

- ESG-integration i investeringsprocesser og -beslutninger
- ESG-politik og ressourcer
- Dialoger med selskaber og stemmeafgivelser
- Transparens og rapportering

Vurderingerne foretages på en skala fra 1 til 3 i et vægtet system, hvor visse parametre tillægges større værdi end andre. ESG-integration vægter for eksempel 35 %, mens kapitalforvalterens politik vægter 15 %. MP Pension investerer fremadrettet ikke med kapitalforvaltere som rates med den laveste score, og går i dialog med eksisterende forvaltere om konkrete forbedringspunkter. Scoren tildeles egenhændigt af ESG-teamet.

Konkret ser MP Pension i sin screening på, hvordan kapitalforvalterne sikrer, at de har placeret roller, processer og ansvar for arbejdet med ansvarlighed. Dette omfatter også kapitalforvalterens egen ansvarlighed. I screeningen indgår også afstemningsmønstre ved generalforsamlinger i porteføljevirksohederne, for eksempel om kapitalforvalteren har stemt for eller imod ved spørgsmål vedrørende ansvarlighed. MP Pension stemmer dog selv på alle sine aktier, men bruger samarbejdspartnere som rådgivere.

Systematisk tilgang er afgørende

Et nøgleord i screeningsarbejdet er systematik. MP Pension lægger således stor vægt på at skabe et fintmasket net, som bedre kan fange potentielle og aktuelle risici i den eksisterende portefølje samt – i stigende grad – blandt dem, MP Pension overvejer at investere i. Selskabet udfører derfor flere screeninger sideløbende for at forbedre muligheden for at afdække relevante risici. Der screenes både i forhold til lande, Global Compact-principperne samt kontroversielle våben og konfliktramte områder. Screeningen udføres med hjælp fra forskellige dataleverandører.

"Vi arbejder grundigt med ESG-screening, men kommer i de kommende år til at skrue op for systematikken og undersøgelserne, før investeringsbeslutninger træffes, mens vi er nået rigtig langt med at monitorere og følge op på den eksisterende portefølje", fortæller Troels Børrild.

Gode råd fra MP Pension:

- Arbejd systematisk og etabler mødestrukturer, der gør, at der bliver taget stilling rettidigt
- Monitorer screeningsbureauer løbende og indgå i tæt dialog om strategi for indflydelse
- Hav fokus på screening dér, hvor der træffes vigtige – men mindre synlige – investeringsbeslutninger, såsom ved valg af kapitalforvalter
- Vær transparent om alle beslutninger – og om udfordringer og forbedringspunkter i arbejdet med ansvarlige investeringer.

Læs mere om MP Pensions ansvarlige investeringer her: <https://mppension.dk/afkast-og-ansvarlighed/ansvarlighed/>

Case 3: Håndtering af aktuelle negative indvirkninger hos Skandia Danmark

Skandia Danmark sikrer en rettidig indsats i forhold til risikohåndtering gennem screening og dialog med forvalterne, og muligheden for at inkludere porteføljeselskaber under diskretionær forvaltning. Det giver bedre muligheder for at udøve aktivt ejerskab overfor de selskaber, der handler i strid med Skandias retningslinjer.

Fakta om Skandia:

Skandia Danmark er del af Skandia-koncernen med 2 millioner kunder i Danmark og Sverige, og forvalter godt 450 milliarder kroner.

Ca. 50 % af den samlede portefølje består af aktivt forvaltede fonde. Det er primært disse der screenes. Størstedelen er aktiebaseret men andre aktivklasser som Fixed Income screenes også for ansvarlighed. Mens Skandia-koncernen har en høj andel af forvaltning i eget regi, er størstedelen af Skandia Danmarks investeringsportefølje forvaltet hos eksterne kapitalforvaltere.

Skandia Danmark har hovedkontor i Ørestaden og har ca. 210 medarbejdere.

CVR. nr.: 31613876

Rammen for ansvarlige investeringer

Skandia har på koncernniveau tilsluttet sig FN's Global Compact og benytter OECD's Retningslinjer for Multinationale Virksomheder som retningslinjer i sit arbejde med ansvarlige investeringer.

Skandia-koncernen udgiver desuden en række holdningspapirer, som afspejler koncernens holdninger til specifikke emner, som er centrale i en investeringsammenhæng. Politikkerne udformes således på koncernniveau, mens Skandia Danmark er ansvarlige for implementering i egen investeringsportefølje. Over de senere år er en del politikker og forretningsgange dog udarbejdet i Skandia Danmark for at afspejle den danske forretningsmodel. Den adskiller sig fra Sverige, hvor de har en del intern forvaltning og derved har direkte indflydelse på, hvilke investeringer de går ind i.

Skandia-koncernen udarbejder og vedligeholder eksklusionsliste, og træffer beslutning om hvilke selskaber der sættes på observationsliste, og hvornår disse fører til eksklusion. Skandia Danmark lægger sig op ad denne eksklusionsliste, som ud over tobak, kul og våben også omfatter selskaber, der er ekskluderet på grund af brud på arbejdstagerrettigheder og territorierettigheder.

ESG kompetencer hos kapitalforvaltere

Skandia Danmark får en stor del af sine investeringer varetaget af eksterne kapitalforvaltere. Samarbejdet med eksterne forvaltere betyder, at Skandia Danmark oftest ikke er direkte ejer af aktiverne, da ejerskabet ligger hos den pågældende forvalter. Der er omkring 25-30 forvaltere på tværs af aktivklasser.

Skandia Danmark har særligt opmærksomhed på dette ved udvælgelsen af forvalterne. Der er bl.a. fokus på forvalternes ESG-processer samt holdninger til ansvarlige investeringer og aktivt ejerskab. Disse punkter indgår i vurderingen på lige fod med de øvrige parametre i den såkaldte 4P-proces: Philosophy, Process, People, Performance.

Skandia Danmark arbejder med en ESG-score for forvalterne, som baseres på spørgsmål om holdninger, ressourcer og kompetencer i forvaltningshuset. En lav ESG-score kan medvirke til beslutning om at skifte en forvalter ud. Performance monitoreres tæt på alle fonde, hvis performance over en længere periode ikke lever op til Skandias forventninger, vil det ligeledes føre til ophør af samarbejde.

Skandia Danmarks investeringsdirektør, Morten Halborg, peger dog på den kvalitative analyse, der viser et mere klart billede af, om ESG i praksis er integreret i beslutningstagning for investeringer. *“Vi har set eksempler på forvaltere, der har arbejdet med ESG i 4 år, men ikke kan give eksempler på beslutninger, hvor de har valgt ikke at investere på grund af ESG. Det ser vi som klar indikation på, at ESG ikke er forankret i investeringsbeslutninger, selvom de tilkendegiver, at de gør det”,* siger Morten Halborg.

Der afholdes minimum halvårlige møder med kapitalforvalterne, hvor ESG forhold diskuteres. Dialogen med kapitalforvalterne er vigtig. Nogle forvaltere er valgt på et tidspunkt, hvor ansvarlighed fyldte mindre, end det gør i dag. Skandia oplever, at der er en stærk trend blandt kapitalforvalterne til at tage ESG til sig, og alle er underskrivere på PRI – men der er forskel på, hvordan det implementeres, hvordan de driver aktivt ejerskab og hvordan, de organiserer ESG og kobler det til investeringsbeslutningstagerne. De seneste år har Skandia Danmark interesseret sig for, at det er investeringsbeslutningstagerne, der har kompetencer og vilje til at se på ESG, så det integreres og skaber værdi.

Håndtering af aktuelle negative indvirkninger

Skandia Danmark samarbejder med GES, som laver kvartalvis screening af investeringsporteføljen. Samarbejdet med screeningsbureauet er væsentligt i forhold til at blive opmærksom på brud i investeringsporteføljen og risikoen for aktuelle negative indvirkninger. Opmærksomhed på nye forhold kommer oftest fra Skandia-koncernen i Sverige

eller gennem GES's kvartalsvise screening. Det er sjældent at kapitalforvalterne henvender sig og gør opmærksom på problemer i investeringsporteføljen.

Når Skandia Danmark bliver opmærksom på brud, iværksættes dialog med forvalterne. Forvalterne skal redegøre for en given investering, deres erfaring med dialog med selskabet, og hvorvidt der er fremdrift. Hvis der ikke er nogen udvikling og villighed til at ændre forholdene, overvejes yderligere skridt, som i sidste ende kan føre til eksklusion af selskab eller ophør af samarbejde med kapitalforvalter.

Muligheder for at handle rettidigt

Med størstedelen af investeringsporteføljen forvaltet eksternt er der nogle udfordringer i forhold til mulighederne for at handle rettidigt. Investeringsanalytiker Casper Kendra peger på to måder at håndtere denne udfordring, nemlig gennem allokering af flere ressourcer til screening og dialog med forvalterne, og muligheden for at inkludere flere under diskretionær forvaltning. Det sidste betyder, at Skandia Danmark indgår en aftale med en ekstern forvalter om at varetage de investeringsmæssige beslutninger, men med krav om at det sker med afsæt i Skandias retningslinjer for ansvarlige investeringer.

Investeringsanalytiker Casper Kendra uddyber *"Det er en proces, som vi er godt i gang med, og hvor vi løbende kommer tættere på forvalterne ift. dialog om hvordan de driver aktivt ejerskab"*.

Skandia Danmark samarbejder i dag med en håndfuld forvaltere, hvor Skandia er store nok til at kunne lave et diskretionær aftale. Det giver bedre muligheder for at udøve aktivt ejerskab med henblik på at påvirke de selskaber, der handler i strid med politikker, principper og retningslinjer. Skandia Danmark forventer at øge andelen af diskretionær forvaltning betragteligt i den kommende tid.

Tre gode råd fra Skandia:

- Kontrollér at ESG-kompetencer er integreret hos porteføljemanagers, så de kommer aktivt i spil i investeringsbeslutninger
- Indgå i tæt dialog med kapitalforvalterne for at forstå deres praksis, og stil krav om transparens i deres beslutninger og stemmeafgivelse
- Der er brug for stærkere ESG kompetencer hos pensionsselskaberne, så man i højere grad kan bidrage med løsningsforslag til kapitalforvalterne og ikke kun udpege problemerne.

Læs mere om Skandias ansvarlige investeringer her: <https://www.skandia.dk/skandia/om-skandia/CorporateResponsibility/skandias-investeringer/>

Case 4: Kommunikation om ansvarlige investeringer i P+(DIP/JØP)

P+(DIP/JØP) informerer løbende om deres arbejde med ansvarlige investeringer på DIP og JØPs hjemmesider samt på LinkedIn. Selskabet kommunikerer som minimum kvartalsvist om ansvarlige investeringer og orienterer om de beslutninger og holdninger, de har som ansvarlig investor til specifikke og aktuelle spørgsmål om ansvarlige investeringer.

Fakta om P+(DIP/JØP)

P+ er administrationselskab for DIP og JØP, som er pensionskasser for henholdsvis ingeniører, jurister og økonomer. Tilsammen har de to pensionskasser mere end 92.000 medlemmer og forvalter 120 mia. kr.

CVR-nr.: 35437282

Rammen for ansvarlige investeringer

P+(DIP/JØP)'s politik for ansvarlige investeringer anvendes på tværs af aktivklasser, hvilket inkluderer børsnoterede aktier, obligationer, lån, ejendomme, unoterede selskaber og infrastruktur. Udmøntningen af politik for ansvarlige investeringer har en central plads i det daglige investeringsarbejde, og tilstræber at være på linje med OECD's Retningslinjer for Multinationale Selskaber.

Grundig vurdering af potentielle nye kapitalforvaltere og investeringer har prioritet i P+(DIP/JØP)'s arbejde med ansvarlige investeringer. Med en fokuseret indsats undgår P+(DIP/JØP) således at opbygge en ny portefølje, der ikke på forhånd er vurderet på ESG-parametrene. Arbejdsgangene herfor er beskrevet i dokumentet "Ansvarlige investeringer i praksis", som forefindes på pensionskassernes hjemmesider. Dette dokument beskriver ligeledes hvordan P+(DIP/JØP) arbejder med monitorering og håndtering af sin eksisterende portefølje.

Derudover har P+(DIP/JØP) fokus på at informere om sit arbejde med ansvarlige investeringer. Det sker blandt andet ved offentliggørelse af stemmeafgivelser og dialoger samt ved løbende oplysning om temaer og enkeltsager.

Stemmeafgivelser og dialoger

P+(DIP/JØP) lægger løbende ny information på hhv. DIP og JØPs hjemmesider og LinkedIn-sider om arbejdet med ansvarlige investeringer. Konkret offentliggør pensionskasserne rapportering på deres stemmeafgivelser på generalforsamlinger i porteføljeselskaber, navne på en lang række porteføljeselskaber, som pensionskasserne er i dialog med, hvilke emner dialogen vedrører, aktieliste og eksklusionsliste samt plan for dialog og eksempler på dialogens indhold.

Denne type rapportering er en fast bestanddel af arbejdet med aktivt ejerskab, og ses hos de fleste pensionskasser. P+(DIP/JØP) inspirerer dog på dette område ved at vise, hvordan der kan oplyses om indsatsen på en let tilgængelig måde som led i kommunikationen om ansvarlige investeringer.

Især findes omfattende information i selskabets dokument "Ansvarlige investeringer i praksis", som er tilgængelig på DIP og JØPs hjemmesider. Her beskrives hvad P+(DIP/JØP) konkret gør henholdsvis før og efter investeringer i de forskellige aktivklasser.

I dokumentet fremlægges også information om dialog, som eksterne konsulenter fra firmaet Hermes EOS har gennemført med børsnoterede porteføljeselskaber sammen med en oversigt over status på dialogerne:

Emnerne	Målsætning	Målsætning med dialog er defineret	Udfordring rejst over for selskab	Selskab anerkender udfordring	Plan for målsætning etableret	Målsætning opnået, dialog afsluttet	Dialog ophørt*
God selskabsledelse	325	25	56	108	77	39	20
Menneskerettigheder og arbejdstagerrettigheder	190	14	24	60	66	9	17
Miljø og klima	171	20	33	53	33	13	19
Strategi, risici og kommunikation	130	2	12	43	42	18	13
Total	816	61	125	264	218	79	69

*Dialog med selskaber kan ophøre af flere grunde, eksempelvis hvis selskabet på anden vis lever op til den aftalte målsætning, eller pensionskasserne eller det pågældende selskab ikke ønsker videre dialog om den

Denne type offentliggørelse giver et godt indblik for udenforstående i, hvad politikkerne bliver til i praksis, og supplerer progressionsredegørelsen i års- og halvårsrapporterne godt. P+(DIP/JØP) er det eneste af de undersøgte 15 pensionskasser, der også i halvårsrapporteringen skriver om ansvarlige investeringer. I JØPs halvårsrapport fra 2018 skrives for eksempel:

"I 1. halvår af 2018 er politikken kommet i arbejde, hvilket bl.a. har medført, at administrationen har styrket sit arbejde med ansvarlighed over for kapitalforvaltere. Pensionskassen har underskrevet klimabreve i samarbejde med andre institutionelle investorer om at reducere CO₂-udslip med udgangspunkt i

Paris-aftalen, og senest har pensionskassen sammen med DIP og en række andre pensionselskaber investeret i fonden Danish SDG Investment Fund, som bl.a. skal understøtte FN's Verdensmål."

Temaer og enkeltsager

P+(DIP/JØP) har valgt også at informere løbende om deres rolle som ansvarlig investor og de beslutninger og holdninger, de har til specifikke spørgsmål om ansvarlige investeringer. På DIP og JØPs hjemmesider kan man således for tiden finde information om deres stillingtagen til spørgsmål om klima, ansvarlig skat, implementering af FN's retningslinjer om menneskerettigheder, Danske Bank samt udbytteskat. Pensionskasserne vil fremadrettet løbende tilføje information om temaer og enkeltsager til deres hjemmesider. Om udbytteskat skriver DIP og JØP:

"De banker som mistænkes for at være involveret i sagen om udbytteskat har pensionskassen sat på vores observationsliste. Vi vil søge kritisk dialog med dem, og bede dem forholde sig til deres mulige rolle i sagen. Vi vil desuden gerne vide hvilke politikker og procedurer de har på plads for at identificere, forebygge og håndtere denne type sager."

Ved at dele denne type information opnår P+(DIP/JØP) en høj grad af transparens i forhold til selskabets holdning til porteføljevirkksomhederne, som har betydning for investeringerne. Det bidrager til at øge P+(DIP/JØP)'s troværdighed som institutionel investor og deres medlemmers tillid til, at deres penge placeres ansvarligt.

Tre gode råd fra P+(DIP/JØP):

- Foretag en bevidst prioritering af rækkefølgen af indsatser i arbejdet med ansvarlige investeringer
- Vær åben om dilemmaer og udfordringer
- Kommuniker til og med interessenter om jeres arbejde.

Læs mere om DIP og JØPs ansvarlige investeringer her:

<https://www.dip.dk/Medlem/Investeringer/Ansvarlige-investeringer> ;

<https://www.joep.dk/forstaa-din-pension/investeringer/ansvarlige-investeringer/>

Case 5: Klageadgang hos Sampension

Sampension benytter dialog og klager til at lære mere om kundernes forventninger til ansvarlige investeringer og til initiativer til forbedring af praksis. Klageadgangen består af en intern whistleblowerordning og en uformel adgang for eksterne til at henvende sig.

Fakta om Sampension:

Sampension Livsforsikring A/S, Arkitekternes Pensionskasse og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyrlæger indgår i et forsikringsadministrationsfællesskab etableret i Sampension Administrationsselskab A/S, der varetager alle aktiviteter om pensions- og forsikringsadministration samt investeringsforvaltning. I alt omfatter fællesskabet 300.000 kunder med ca. 300 milliarder kroner under forvaltning. Pr. 1/7 2019 indtræder også ingeniørpensionskassen ISP i fællesskabet.

Hele Sampensions portefølje på tværs af aktivklasser og selskaber screenes for ansvarlighed og vurderes.

Sampension har hovedkontor i Hellerup nord for København og har 300 medarbejdere.

CVR. nr.: 11373933

Rammen for ansvarlige investeringer

Sampension har arbejdet med ansvarlige investeringer siden midten af 1990'erne og formulerede den første egentlige politik for ansvarlige investeringer i 1998. Sampensions politik for ansvarlige investeringer er offentligt tilgængelig, gælder på tværs af alle aktivklasser og uddybes yderligere i både Sampensions ESG-rapport og Rapport om Samfundsansvar, ligesom der på hjemmesiden er en række særlige sider dedikeret til kommunikation om ansvarlige investeringer.

Selskabet bruger FN's Global Compact og OECD's Retningslinjer for Multinationale Virksomheder som retningslinjer i sit arbejde med ansvarlige investeringer og er medlem af PRI.

Dialog med offentligheden

Sampension har forpligtet sig til at indgå i en dialog med offentligheden og har fokus på transparens i deres kommunikation om politikker og egen praksis i forhold til ansvarlige investeringer. Der er et ønske om at vise imødekommenhed i forhold til forespørgsler og klager både af hensyn til offentlighedens interesse og for at uddrage læring og tage initiativ til forbedring af praksis. Drøftelser med NGO'er eller enkeltpersoner, der kontakter selskabet i forhold til investeringerne, er således højt prioriteret, og henvendelser besvares altid.

Visse forhold omkring investeringerne kan ikke lægges offentligt frem, men typisk har henvendelser til Sampension fokus på, om et aktiv har u hensigtsmæssige virkninger, og den dialog ønsker Sampension at tage med interessenter. I omkring 95% af henvendelserne lukkes dialogen efter det indledende svar på henvendelsen.

Det er vigtigt for Sampension at investere på en måde, som et flertal af kunderne opfatter som værende i overensstemmelse med egne værdier og holdninger. Derfor afdækker Sampension med jævne mellemrum holdninger til ansvarlige investeringer hos danskerne generelt og blandt kunderne i de pensionsvirksomheder, som Sampension administrerer. Det giver mulighed for at vurdere, hvorvidt der er et match mellem Sampensions politikker og kundernes holdninger set over en bred kam og er et input til bestyrelsernes årlige justering og vedtagelse af retningslinjerne for ansvarlige investeringer.

Retningslinjerne for ansvarlige investeringer er ligesom investeringspolitikken forankret i bestyrelserne for pensionsvirksomhederne i Sampension-fællesskabet og de har ydermere nedsat et tværgående bestyrelsesudvalg for ansvarlige investeringer til at sikre fokus på og kvalificere bestyrelsernes beslutninger indenfor ansvarlige investeringer.

Klageadgang i forbindelse med ansvarlige investeringer

Sampension har en whistleblowerordning, som dog primært er en klagemulighed for medarbejdere. Whistleblowerordningen er bred og uden begrænsning i forhold til temaer. Sampension kommunikerer åbent om ordningen, herunder også på selskabets hjemmeside, og den er velkendt blandt medarbejderne. Ordningen er rettet bredt mod finansielle forhold og er ikke specifikt møntet på ansvarlige investeringer, og der har indtil videre ikke været henvendelser på investeringsområdet.

Sampensions klageadgang for eksterne interessenter er uformel, og klagerne håndteres, når de kommer ind i huset ved at blive dirigeret videre til den relevante afdeling. Kunderne kan skrive direkte eller benytte en klageskabelon, som der henvises til fra forsiden af de særlige sider, der handler om ansvarlige investeringer på hjemmesiden. Alle får en tilbagemelding, men der ligger ikke nogen formaliseret procesbeskrivelse med deadlines for tilbagemelding, og der er ikke en proces for stringent opfølgning på kommunikationen eller opdatering på status for håndtering af de forhold, der klages over, fx specifikke investeringer.

Sampension oplever, at de fleste klager kommer i forbindelse med kampagner igangsat af NGO'er, hvor NGO'erne faciliterer klageindgivelse for Sampensions medlemmer.

Sampension har valgt at prioritere ESG arbejdet i overensstemmelse med OECD's retningslinjer. I de tilfælde, hvor en klage omhandler forhold, der ikke er en del af den prioriterede indsats, vil dette oftest være tilbagemeldingen til klager. I andre tilfælde klages der over forhold, som ikke er i overensstemmelse med politikken inden for de prioriterede områder, og i den situation kontakter Sampension sine samarbejdspartnere for ESG screening og beder om yderligere information.

I enkelte tilfælde har klager givet anledning til, at Sampension har iværksat dialog med selskaber om problemstillinger, der ligger uden for prioritetsområderne, hvis der vurderes at være substans i henvendelsen.

Som sådan ser Sampension henvendelser og klager fra medlemmer og NGO'er som input til forandringer i selskabernes performance og i Sampensions politikker og retningslinjer.

Sampension og MKI

Sampension har haft en mæglingssag i MKI, efter en kunde havde klaget til Sampension, men ikke fandt svaret tilfredsstillende. Sampension oplevede i den sammenhæng en udfordring ved at skulle adressere meget specifikke forhold, som ikke nødvendigvis var prioriteret, og hvor klager følte at Sampension dermed ikke levede op til sine forpligtelser som ansvarlig investor. Selvom pensionselskaberne efter OECD's retningslinjer kan prioritere deres ressourcer i forhold til ESG, kan der opstå situationer, hvor en klager principielt har ret i, at pensionselskabet ikke adresserer et givet tema, uden at det samtidig betyder at pensionselskabet ikke løfter ESG-forpligtelsen.

"Vores oplevelse var, at den konkrete mæglingsproces var fin. Vi følte egentlig ikke, at vi ikke gjorde det, vi skulle, men vi var enige i, at det ikke var afspejlet fuldt ud i vores retningslinjer. Det førte til, at vi ændrede retningslinjerne og forpligtede os på at gå i dialog med en række selskaber", forklarer Jacob Ehlerth Jørgensen, Chefjurist i investeringsafdelingen.

Tre gode råd fra Sampension:

- Vær transparent i al kommunikation om politikker og praksis
- Vær imødekommende overfor forespørgsler og klager
- Brug henvendelser konstruktivt og indgå i dialog.

Læs mere om Sampensions ansvarlige investeringer her: <https://www.sampension.dk/om-sampension/finansiel-information/ansvarlige-investeringer>